

Sygn. akt II UK 57/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku S. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o prawo do renty,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 września 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 maja 2014 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 23 lipca 2013 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 21 września 2012 r. w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu S. M. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od dnia 1 czerwca 2012 r. na stałe oraz stwierdził

odpowiedzialność organu rentowego za nieprzyznanie ubezpieczonemu prawa do świadczenia.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony, urodzony w dniu 17 maja 1954 r., mający wykształcenie średnie techniczne oraz orzeczonego znaczny stopień niepełnosprawności, wykonywał zawód ślusarza, kierownika magazynu, stolarza a także prowadził działalność gospodarczą. W dniu 4 czerwca 2012 r. złożył on do organu rentowego wniosek o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Lekarz Orzecznik ZUS rozpoznał u ubezpieczonego niedowład czterokończynowy naczyniopochodny, z przewagą po stronie lewej ze znacznym ograniczeniem funkcji ruchowych, utrudniający chodzenie i poruszanie się i orzekł, że jest on całkowicie niezdolny do pracy od dnia 25 kwietnia 2011 r. do lipca 2014 r. oraz nie stwierdził niezdolności do pracy na dzień 29 maja 2005 r. Orzeczenie to zostało podtrzymane przez Komisję Lekarską ZUS orzeczeniem z dnia 12 września 2012 r. Od 1999 r. ubezpieczony miał rozpoznane nadciśnienie tętnicze, które leczył nieregularnie i z tego powodu dochodziło do przełomów nadciśnieniowych z powikłaniami ze strony centralnego układu nerwowego. W czasie pobytu w szpitalu w 1999 r. stwierdzono objawy z obu półkul mózgowych, w 2004 r. wystąpiły objawy mózdkowe oraz udar niedokrwieny i niedowład połowiczy prawostronny. Podczas badania neurologicznego w 2004 r. stwierdzono u ubezpieczonego utrzymywanie się objawów piramidowych lewostronnych. Wystąpiły pierwsze objawy rzekomoopuszkowe z powodu obustronnego uszkodzenia dróg korowo-jądrowych oraz zaburzenia mowy, pamięci, otępienie. Z powodu objawów uszkodzenia centralnego układu nerwowego, od dnia pierwszego krwotoku, tj. od dnia 1 sierpnia 1999 r. ubezpieczony był częściowo niezdolny do pracy. Pogarszający się stan zdrowia doprowadził następnie do całkowitej niezdolności do pracy. W dniu 25 kwietnia 2011 r. ubezpieczony przeżył udar krwotoczny, który spowodował niedowład połowiczy prawostronny niewielkiego stopnia, ognisko krwotoczne w lewej półkuli mózgu i wymaga on pomocy innych osób. Komisja Lekarska ZUS nie uwzględniła rozpoznanego badaniem obrazowym w 1999 r. krwotoku śródmózgowego, który spowodował wystąpienie niedowładu połowicznego lewostronnego. Lekarz Konsultant ZUS niezgodnie z dostępną dokumentacją lekarską przyjął, że pierwsze badanie obrazowe dopiero w 2011 r. wykazało

krwotok. Ubezpieczony jest od dnia 25 kwietnia 2011 r. całkowicie niezdolny do pracy na stałe bowiem utracił zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Udowodnił 25 lat, 6 miesięcy i 19 dni okresów składkowych i nieskładkowych (w tym 2 miesiące okresów nieskładkowych). W chwili ubiegania się o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy posiadał wymagany okres 5-ciu lat w dziesięcioleciu liczonym od daty powstania częściowej niezdolności do pracy, tj. od dnia 1 sierpnia 1999 r.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał za uzasadnione odwołanie ubezpieczonego od zaskarżonej decyzji z dnia 21 września 2012 r., którą organ rentowy odmówił mu przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, wskazując, że w ostatnim dziesięcioleciu od powstania całkowitej niezdolności do pracy, tj. od dnia 26 kwietnia 2001 r. do dnia 25 kwietnia 2011 r. nie udokumentował 5-letniego okresu stażu ubezpieczeniowego na dzień złożenia wniosku ani na dzień powstania niezdolności do pracy, a jedynie 5 miesięcy okresów składkowych. Sąd Okręgowy podniósł, że z opinii powołanych w sprawie biegłych specjalistów neurologów wynika, iż naruszenie sprawności organizmu z przyczyn neurologicznych powoduje częściową niezdolność ubezpieczonego do pracy od daty pierwszego krwotoku, tj. od dnia 1 sierpnia 1999 r. i wynikała ona z nieleczzonego nadciśnienia tętniczego, które w konsekwencji doprowadziło do powikłań narządowych. W 2004 r. miał miejsce kolejny udar niedokrwienny i niedowład połowiczny prawostronny, wystąpiły zaburzenia mowy, pamięci, otępienie. Biegły w opinii z dnia 5 czerwca 2013 r. wyjaśnił, że Komisja Lekarska ZUS nie uwzględniła rozpoznanego badaniem obrazowym w 1999 r. krwotoku śródmózgowego, który spowodował wystąpienie niedowładu połowicznego lewostronnego, a Lekarz Konsultant ZUS niezgodnie z dostępną dokumentacją lekarską przyjął, że pierwsze badanie obrazowe dopiero w 2011 r. wykazało krwotok. Jako że w dacie ubiegania się o rentę (wniosek z dnia 4 czerwca 2012 r.) ubezpieczony posiadał okres 5-ciu lat wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy (art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna), to spełniał łącznie

wszystkie przesłanki z art. 57 ust. 1 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej warunkujące przyznanie prawa do renty. Sąd Okręgowy podkreślił, że zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Oznacza to, że ubezpieczony nabył prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na stałe od dnia 1 czerwca 2012 r.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 22 maja 2014 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności wskazał, że istotą sporu było ustalenie czy ubezpieczony spełnia łącznie wszystkie przesłanki warunkujące nabycie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, o których mowa w art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej. Zgodnie z tym przepisem przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy uzależnione jest od wykazania przez ubezpieczonego: istnienia niezdolności do pracy (pkt 1), posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (pkt 2) oraz powstania niezdolności do pracy w okresie ubezpieczenia albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od jego ustania (pkt 3). Wymagany okres składkowy i nieskładkowy dookreśla art. 58 ust. 1 tej ustawy i dla osoby, u której, tak jak u ubezpieczonego, niezdolność do pracy powstała po 30 roku życia wynosi 5 lat (art. 58 ust. 1 pkt 5), przy czym stosownie do art. 58 ust. 2 tej ustawy okres, o którym mowa w art. 58 ust. 1 pkt 5, powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro ubezpieczony wystąpił o przyznanie świadczenia w dniu 4 czerwca 2012 r., to zastosowanie w sprawie ma stan prawny po nowelizacji ustawy emerytalnej dokonanej ustawą z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 187, poz. 1112, dalej jako nowelizacja), która weszła w życie w dniu 23 września 2011 r. Na mocy art. 1 pkt 1 nowelizacji, do art. 58 ustawy emerytalnej dodano ustęp 4, w myśl którego art. 58 ust. 2 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Oznacza to, że według nowego

art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, warunku wykazania 5-ciu lat okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim 10-leciu poprzedzającym złożenie wniosku o świadczenie lub powstanie niezdolności do pracy nie musi spełniać tylko ten ubezpieczony całkowicie niezdolny do pracy, który legitymuje się okresem składkowym w rozmiarze 25 lat (kobieta) lub 30 lat (mężczyzna). Nowelizacja spowodowała, że aktualność utracił pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 305), iż osoba całkowicie niezdolna do pracy i posiadająca 20-letni (kobieta) lub 25-letni (mężczyzna) okres składkowy i nieskładkowy nabywa prawo do renty bez konieczności wykazywania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w rozumieniu art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, co zwłaszcza dotyczyło warunku legitymowania się 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym w dziesięcioleciu poprzedzającym złożenie wniosku o rentę lub powstanie niezdolności do pracy z art. 58 ust. 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy. W świetle znowelizowanej regulacji, skoro ubezpieczony wykazał 25 lat, 6 miesięcy i 19 dni okresów składkowych i nieskładkowych, zamiast wymaganego obecnie 30 lat stażu ubezpieczeniowego, to był zobowiązany udowodnić co najmniej 5-letni okres składkowy i nieskładkowy w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony warunku tego nie spełnia bowiem w dziesięcioleciu przed złożeniem wniosku o przyznanie prawa do renty, a więc w okresie od dnia 4 czerwca 2002 r. do dnia 4 czerwca 2012 r., nie posiadał 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego. Nie legitymuje się również 5-letnim stażem ubezpieczeniowym w okresie ostatniego dziesięciolecia przed dniem powstania całkowitej niezdolności do pracy. Całkowita niezdolność do pracy ubezpieczonego powstała w dniu 25 kwietnia 2011 r., a w okresie od dnia 25 kwietnia 2001 r. do dnia 25 kwietnia 2011 r. wykazał on jedynie 5 miesięcy okresów składkowych, zamiast wymaganych 5 lat.

W związku z powyższym - według Sądu Apelacyjnego - koniecznym stało się ustalenie daty powstania częściowej niezdolności do pracy, którą według powołanych w sprawie biegłych jest data wystąpienia pierwszego krwotoku śródmózgowego, tj. dzień 1 sierpnia 1999 r. Potwierdza to uzupełniająca opinia

biegłego, w której dodatkowo wyjaśniono, że na dzień 31 stycznia 1999 r. ubezpieczony nie był niezdolny do pracy, ponieważ o ile nadciśnienie tętnicze i prawdopodobny tętniak istniały przed dniem 31 stycznia 1999 r., to do dnia pierwszego udaru nie występowały u niego objawy upośledzenia sprawności organizmu, które mogłyby wpływać na funkcjonowanie centralnego układu nerwowego i zdolność do pracy. W konsekwencji, o ile Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił datę powstania niezdolności do pracy ubezpieczonego, to niewłaściwie przyjął, że legitymuje się on wymaganym stażem ubezpieczeniowym oraz 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed powstaniem niezdolności do pracy. Co prawda, w ostatnim dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie częściowej niezdolności do pracy, ubezpieczony legitymował się 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym, to jednak ostatni okres jego ubezpieczenia ustał w dniu 31 lipca 1997 r. Zatem niezdolność do pracy nie powstała ani w okresie podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym, ani w okresie następnych 18 miesięcy od jego ustania, co jest przesłanką warunkującą przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wymienioną w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej. Spełnienia tej przesłanki nie wymaga się wyłącznie od ubezpieczonych, którzy udowodnili okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz są całkowicie niezdolni do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej). Przepis ten dotyczy wyłącznie prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, tymczasem ubezpieczony stał się całkowicie niezdolny do pracy dopiero od dnia 25 kwietnia 2011 r. i w dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie całkowitej niezdolności do pracy wykazał tylko 5 miesięcy okresów składkowych. A zatem art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej nie znajdował zastosowania w sprawie. Tym samym ubezpieczony nie spełnił warunków, o których mowa w art. 57 i art. 58 ust. 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej, ponieważ wykazał jedynie 25 lat, 6 miesięcy i 22 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie całkowitej niezdolności do pracy legitymował się jedynie 5-miesięcznym stażem ubezpieczeniowym, zaś częściowa niezdolność do pracy (wprawdzie poprzedzona

5-letnim stażem ubezpieczeniowym w ciągu ostatnich 10 lat) powstała po upływie 18 miesięcy od ustania okresu ubezpieczenia.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę przez oddalenie apelacji organu rentowego w całości wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego oraz przepisów postępowania, mających wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: 1) art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez jego błędną wykładnię, prowadzącą do uznania, że prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa według stanu prawnego, obowiązującego w dacie złożenia wniosku o świadczenie, co spowodowało, iż Sąd Apelacyjny uwzględnił stan prawny obowiązujący po wejściu w życie nowelizacji ustawy emerytalnej, tj. po dniu 23 września 2011 r., chociaż prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy powstało *ex lege* w dniu ziszczenia się ryzyka socjalnego, a więc wówczas, kiedy skarżący stał się całkowicie niezdolny do pracy i tym samym spełniał warunki wymagane do nabycia prawa do tego świadczenia, wymienione w art. 57 ust. 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej; 2) art. 57 ust. 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej, przez jego niezastosowanie wskutek błędnego przyjęcia, że w stanie faktycznym sprawy nie zostały spełnione przesłanki uprawniające skarżącego do przyznania mu prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 23 września 2011 r., tj. przed wprowadzeniem art. 58 ust. 4 tej ustawy; 3) art. 58 ust. 4 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej, przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że jest on przepisem zastrzegającym warunki przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przewidziane w art. 57 ust. 1 i 2 w związku z art. 57 ust. 2 tej ustawy, a w konsekwencji uznanie, że skarżący musi wykazać posiadanie okresów składkowych w wymiarze określonym w art. 58 ust. 4, mimo że przepis ten obowiązuje od dnia 23 września 2011 r., a zatem nie mógł mieć zastosowania w sprawie przy badaniu uprawnień do renty z

tytułu niezdolności do pracy osoby całkowicie niezdolnej do pracy na dzień 25 kwietnia 2011 r.; 4) art. 386 § 1 k.p.c., przez jego zastosowanie i uwzględnienie apelacji, mimo jej bezzasadności; 5) art. 385 k.p.c. przez jego niezastosowanie, mimo że apelacja organu rentowego była w całości bezzasadna.

W ocenie skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany z oczywistym naruszeniem art. 57 ust. 1-2, art. 58 ust. 4 i art. 100 ustawy emerytalnej. Stosownie do art. 100 ustawy emerytalnej, prawo skarżącego do renty z tytułu niezdolności do pracy powstało z mocy samego prawa w dniu ziszczenia się ryzyka socjalnego, tj. w dniu 25 kwietnia 2011 r., kiedy to stał się całkowicie niezdolny do pracy, a nie z dniem złożenia wniosku o to świadczenie. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny zobowiązany był ocenić prawidłowość zaskarżonej decyzji przy uwzględnieniu treści art. 57 ust. 1 i 2 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym na dzień nabycia prawa do świadczenia, czyli przed nowelizacją, a tym samym przy uwzględnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie z uwagi na trafnie podniesione zarzuty naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisów prawa materialnego.

Zaskarżone skargą orzeczenie Sądu Apelacyjnego opiera się na tezie, że o prawie skarżącego do renty z tytułu niezdolności do pracy decydują przepisy obowiązujące w dacie złożenia przez niego wniosku o to świadczenie, tj. w dniu 4 czerwca 2012 r. W tej dacie obowiązywał już art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, dodany przez art. 1 ust. 1 nowelizacji, który wszedł w życie z dniem 23 września 2011 r. Zgodnie z tym przepisem, spełnienia okresów ubezpieczenia, o jakich mowa w ust. 2 (ustanawiającego w stosunku do osób, których niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat, wymóg legitymowania się co najmniej 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym przypadającym w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania

niezdolności do pracy) nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Wprowadzona nowelizacja oznaczała zaostrenie wymogów koniecznych do nabycia prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy przez przedłużenie okresów wymienionych w art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej z 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny na 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz przez ograniczenie tych okresów tylko do okresów składkowych (wyeliminowanie z nich okresów nieskładkowych). Zatem stosownie do nowego art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, skarżący byłby zwolniony z obowiązku legitymowania się co najmniej 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym przypadającym w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy (przewidzianego art. 58 ust. 2 tej ustawy), jeżeli wykazałby 30 lat okresów składkowych. Zastosowanie przez Sąd Apelacyjny art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej (wobec braku posiadania przez skarżącego co najmniej 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy, o którym mowa w art. 58 ust. 2 tej ustawy) spowodowało, że w ustalonym stanie faktycznym skarżący nie spełniał przesłanek do przyznania mu prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, skoro wykazał jedynie 25 lat, 4 miesiące i 19 dni okresów składkowych zamiast wymaganych 30 lat okresów składkowych. Przedstawiony przez Sąd Apelacyjny pogląd jest jednak błędny, co słusznie zarzuca skarżący w uzasadnieniu podstaw skargi kasacyjnej.

Nie może zniknąć z pola widzenia, że w rozpoznawanej sprawie skarżący złożył wniosek o rentę w dniu 4 czerwca 2012 r., czyli po dodaniu do art. 58 ustawy emerytalnej ustępu 4 (i po wejściu w życie tego przepisu z dniem 23 września 2011 r.), ale równocześnie w sprawie tej ustalono w sposób wiążący dla Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), że był on całkowicie niezdolny do pracy od dnia 25 kwietnia 2011 r. Wymagało to zatem zweryfikowania jego uprawnień rentowych na tę datę bowiem moment nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określa art. 100 ust. 1 ustawy

emerytalnej. Przepis ten ustanawia generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycie prawa do świadczenia następuje więc *ex lege* i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani też od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., I UK 209/17, LEX nr 2486210). Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż przesłanki tego prawa określa art. 57 tej ustawy, lecz stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00, OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 418 czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., II UK 55/17, LEX nr 2490635). Wniosek o rentę ma natomiast znaczenie dla powstania prawa do wypłaty świadczenia rentowego, co wynika wprost z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, stosowanie do którego świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Przytoczone przepisy uzależniają początkową datę wypłaty świadczenia od daty złożenia wniosku o to świadczenie. Stąd samo spełnienie przez ubezpieczonego przesłanek warunkujących prawo do świadczenia *in abstracto* nie stanowi podstawy do wypłaty świadczenia. Ustawa odróżnia moment powstania prawa (czyli spełnienia warunków określonych w art. 100 ustawy) od momentu wypłaty świadczeń. Rozróżnienie daty powstania prawa i daty wypłaty świadczeń występowało również w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 73 i art. 99, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Tak więc moment realizacji powstałego uprawnienia zależy wyłącznie od woli ubezpieczonego. Istotna jest zatem data wystąpienia z wnioskiem o ustalenie prawa do świadczenia i obliczenia jego wysokości. Wynika to stąd, że istnienia prawa do świadczeń, wiążącego się ze spełnieniem warunków nabycia tego prawa nie można utożsamiać z przyznaniem świadczenia, którym jest ustalenie prawa do jego pobierania, a więc do wypłaty (por. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1989 r., III UZP 11/89, OSNCP

1990 nr 6, poz. 72 i wcześniejszą uchwałę z dnia 10 sierpnia 1988 r., III UZP 22/88, OSNCP 1989 nr 12, poz. 194, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2016 r., II UK 258/15, LEX nr 2062794; z dnia 5 maja 2016 r., II UK 202/15, LEX nr 2290395; z dnia 22 listopada 2006 r., III UK 95/06, LEX nr 950628).

Zmiany stanu prawnego po dacie spełnienia ustawowych warunków wymaganych do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy nie mają jednak wpływu na uprawnienia rentowe powstałe z mocy prawa przed dokonaniem tych zmian, niezależnie od tego, kiedy uprawniony złożył wniosek rentowy. Oznacza to, że ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy następuje na podstawie stanu prawnego obowiązującego w dniu spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia uprawnień rentowych (art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej), a nie według stanu prawnego z późniejszej daty złożenia wniosku rentowego, która wyznacza początek (miesiąc) wypłaty ustalonego świadczenia (art. 129 ust. 1 tej ustawy), jak błędnie uznał w rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2015 r., I UK 317/14, LEX nr 1744196; z dnia 18 lutego 2015 r., I UK 225/14, OSNP 2016 nr 11, poz. 141). Niezależnie od powyższego w orzecznictwie - czego nie uwzględnił Sąd Apelacyjny - ugruntowana jest wykładnia art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, według której przepisu tego nie stosuje się do ubezpieczonego, który wszystkie wymagane warunki do nabycia renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy spełnił przed wejściem w życie tego przepisu z dniem 23 września 2011 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 listopada 2014 r., I UK 100/14, LEX nr 1567460; z dnia 19 marca 2014 r., I UK 334/13, LEX nr 1455102; z dnia 7 stycznia 2014 r., I UK 228/11, LEX nr 1169832; z dnia 13 listopada 2013 r., I UK 138/13, LEX nr 1555106; z dnia 28 sierpnia 2013 r., I UK 54/13, LEX nr 1555249; z dnia 12 czerwca 2013 r., I UK 9/13, LEX nr 1451398 lub - w odniesieniu do renty rodzinnej - wyroki z dnia 27 listopada 2013 r., I UK 171/13; LEX nr 1441312 oraz z dnia 14 stycznia 2014 r., II UK 222/13; LEX nr 1424851). Tym samym art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej nie stosuje się do ubezpieczonego, który przed dniem 23 września 2011 r. nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na warunkach określonych w art. 57 ust. 2 tej ustawy.

Wobec tego w sprawie konieczne było zbadanie, czy przed dniem 23 września 2011 r. skarżący spełniał wszystkie przesłanki do przyznania mu prawa do dochodzonego świadczenia, określone w art. 57 ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym w dacie powstania całkowitej niezdolności do pracy. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który łącznie spełnia trzy warunki: jest osobą niezdolną do pracy (pkt 1), posiada wymagany okres składkowy i nieskładkowy (pkt 2), a niezdolność do pracy powstała w okresach enumeratywnie wymienionych w pkt 3 albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Z kolei, w myśl art. 57 ust. 2 - przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący, co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. W stanie prawnym obowiązującym przed dniem 23 września 2011 r. (wejście w życie nowelizacji z dnia 28 lipca 2011 r.) obowiązywała wykładnia art. 57 ustawy emerytalnej dokonana w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 305). W uchwale tej uznano, że art. 57 ustawy emerytalnej wyodrębniał dwie kategorie ubezpieczonych, nabywających prawo do świadczenia rentowego na samodzielnych warunkach określonych w jego ust. 1 lub ust. 2. Oznaczało to, że ubezpieczony, o którym stanowi art. 57 ust. 2 (tj. ubezpieczony, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy), nie musiał spełniać nie tylko warunku określonego w art. 57 ust. 1 pkt 3 (dotyczącego powstania niezdolności do pracy w okresie ubezpieczenia albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od jego ustania), ale również warunku ustanowionego w art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z - definiującym pojęcie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego - art. 58 ust. 1 i 2 (dotyczącego posiadania 5 lat wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy). Według cytowanej uchwały renta z tytułu niezdolności do pracy przysługiwała ubezpieczonemu, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej), bez potrzeby

wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 tej ustawy 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Przy zastosowaniu przedstawionej wykładni art. 57 ustawy emerytalnej skarżący, który stał się całkowicie niezdolny do pracy od dnia 24 kwietnia 2011 r. i wykazał 25 lat, 6 miesięcy i 19 dni okresów składkowych i nieskładkowych, nabył prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od daty złożenia wniosku, ponieważ w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 23 września 2011 r. spełniał łącznie wszystkie warunki ustanowione w art. 57 ust. 2 ustawy emerytalnej (cytowana powyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.